

BIULETYN KOWIEŃSKI

WILBI

WILEŃSKIE BIURO INFORMACYJNE (WILBI) ZAMKOWA 3-3

Nr.

Wilno, dnia 27 czerwca 1931 r.

470.

Treść numeru:

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

Dział. Str.

Kronika.

1. Echa ostatniego artykułu Nowaczyńskiego w "Lietuvos Aidai".-
2. Dokoła konfliktu między Watykanem a Litwą.-

I. 1.
" "

II. ZAGADNIENIA GOSPODARCZE.

Kronika.

3. Obróbka drzewa na eksport..-

II. "

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

4. "Lietuvos Žinios" o wynikach wyborów do samorządów.-

III. "

Kronika.

5. Zamiary Voldemarasa.
6. Pierwsze posiedzenie nowokowieńskiej Rady Miejskiej.
7. Znoszenie drewnianych domów w Kownie.-
8. Inspekcja oddziałów partji "tautininków na prowincji.-

" 2.
" "
" "
" "

VIII. Z ŻYCIA LITWINÓW WILEŃSKICH.

Kronika.

10. Wiec akademików-Litwinów w Wilnie w sprawie polityki wileńskiej Kurji Metropolitalnej.-

VIII.3.

-----000000\$000000-----

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

K r o n i k a .

Nowaczyńskiego
Echo ostatniego artykułu o Litwie w "Lietuvos Aidas". "Lietuvos Aidas" w Nr.138 z dn. 23.VI.1931 r. zamieszcza streszczenie artykułu Nowaczyńskiego p.t. "Kauen", zaopatrując to streszczenie w następujący komentarz:

"Znany publicysta polski Nowaczyński, który czas dłuższy milczał a obecnie już widocznie wyzdrowiał, poświęca długi artykuł Litwie i jej stosunkom z Niemcami i z Polską. Artykuł ten o znaczącym tytule "Kauen" mimo, że się roi od nieścistości, a miejscami zawiera nawet głupstwa, których w Polsce tyle się o Litwie pisze, jest wielce charakterystyczny, i jako taki dosyć zajmujący również dla Litwinów". Artykuł Nowaczyńskiego nazywa "Lietuvos Aidas" "Występem solowym".

Dokoła konfliktu między Watykanem a Litwą. "Reichspost" dowiaduje się o konflikcie między Stolicą Apostolską a Litwą następujących szczegółów: Kiedy Ojciec Święty dowiedział się, że nuncjusz apostolski Bartoloni, który miał wręczyć prezydentowi Smetonie podarki od Ojca Świętego, nie został przyjęty, zarządził natychmiast, by podarek prezydenta Litwy, przechowywany dotychczas w papieskiej bibliotece, został zwrócony. Polecenie to zostało niezwłocznie wykonane.

Podarek odesłano 19 czerwca do poselstwa litewskiego w Rzymie, a tego samego dnia doręczona została nota protestacyjna z powodu obraźliwego wydalenia nuncjusza apostolskiego z Litwy przez rząd litewski.

Tymczasem chargé d'affaires poselstwa litewskiego przy Stolicy Apostolskiej, który 19 b.m. poprosił o audjencję u kardynała sekretarza stanu Pacelli, nie został przez niego przyjęty.

Należy oczekiwać zerwania stosunków między Stolicą Apostolską, a rządem litewskim.

II. ZAGADNIENIA GOSPODARCZE.

K r o n i k a .

Obróbka drzewa na eksport. Jak podają "Lietuvos Žinios" /Nr.139/, Gabinet Ministrów po rozpatrzeniu w dn.5 czerwca sprawy likwidacji wyprodukowanych materiałów leśnych, uchwalił zezwolić Ministerstwu Rolnictwa na zawarcie z firmą niemiecką Holzindustrie Aktien - Gesellschaft umowy, na mocy której pomieniona firma zobowiązana jest do obróbki niewyprzedanego jeszcze drzewa w ilości 40 tys.festmetrów. Obrobione drzewo zostanie następnie sprzedane na eksport. Obróbka drzewa ma być zakończona do 15 czerwca 1932 r. Zyski, jakie się osiągnie ze sprzedaży obrobionego drzewa będą podzielone pomiędzy kontrahentami.

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WENETRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

"Lietuvos Žinios" o wynikach wyborów do samorządów.

"Lietuvos Žinios" 140 z dn.24.VI.1931 r. Artykuł p.t.

"Wybory przeszły". Streszczenie:

Rady Miejskie zostały już wybrane. Protestów związanych z przebiegiem wyborów niemal nie słychać. Co jednak dały minione wybory? Przedewszystkiem to, że niemal połowa miast litewskich będzie posiadała Rady Miejskie, w których mniejszości narodowe zdobyły absolutną większość. Miast takich jest 12 z ogólnej liczby 29: 1.Kowno /13 radnych z mniejszości, 11 Litwinów/, 2.Poniewież /11 z mniejszości, 10 Litwinów/ 3.Wyżkowyski /8 mniejszości i 4 Litwinów/

4. Wilkomierz /10 z mniejszości i 5 Litwinów/, 5. Nowe-Miasto /5 z mniejszości i 4 Litwinów/, 6. Kalwarja /5 z mniejszości i 4 Litwinów/, 7. Jurbork /6 z mniejsz. i 5 Litwinów/. 8. Uclana /7 z mniejsz. i 5 Litw. 9. Wierzbolowo /6 z mniejsz. i 3 Litwinów/, 10. Janowo /6 z mniejsz. i 3 Litwinów. 11. Szaki /5 z mniejsz i 4 Litwinów/, 12. Jeziorosy /5 z mniejszości i 4 Litwinów/. W dwóch miastach wybrano po równej liczbie radnych z mniejszości i Litwinów a mianowicie w Kibortach i Taurogach /po 6/. W Kiejdanach, gdzie mogli przejąć przedstawicieli miejscowych Polaków lista ich została anulowana. W ten sposób załedwie w 14 miastach, jeżeli nie liczyć Kiejdan zdołali Litwini przeprowadzić większość swych radnych.

Tak brzmią oficjalne dane Min.Spr.Wewn. Obecnie już i tautininkowie widzą, że nowa ich ustawa wyszła na niekorzyść większości mieszkańców kraju to zn. Litwinów. Miasta, które dotychczas posiadały Rady Miejskie, który absolutną większość stanowili Litwini, obecnie większość tę utracili. Zagranicą może to wyrzucić wrażenie, że połowa ludności Litwy nie jest litewską. Polacy mogą wyzyskać wyniki wyborów na szkodę Litwinów, głosząc wszem wobec i każdemu z osobna, że "na Litwie mało Litwinów". Tymczasem mniejszości narodowe stanowią faktycznie na Litwie jedynie niewielki odsetek.

Wyniki wyborów świadczą, że obecnie zburzono naturalną równowagę sił ekonomicznych potrzebnych do skoordynowanego układania się życia państwowego. Większe miasta jako kulturalniejsze wykazały dostateczną odporność i samodzielność, co jest w obecnych warunkach szczególnie ważne. Co się tyczy prowincji, pragnęła ona wyborów, któreby przyniosły pewne zmiany.

Wyniki wyborów świadczą, że przewidywania grup opozycyjnych i demokratycznych były trafne.

K r o n i k a .

Z a m i a r y W o l d e m a r a s a . "Lietuvos Žinios" /Nr.140/ podają następujące szczegóły o Voldemarasie i jego zamiarach: Jak wiadomo termin zesłania Voldemarasa upływa 24 lipca r.b.. Voldemaras daty tej niecierpliwie oczekuje i zdecydowany jest walczyć o to, aby po 24 lipca pozwolono mu Płotele opuścić. Voldemaras pragnie zamieszkać w Kownie.

Zona Voldemarasa opuściła już Płotele 23.VI. Przybyła ona do Kowna a nazajutrz udała się do Francji, skąd powróci bądź późną jesienią, bądź nie powróci wcale.

Pogłoski o tem, jakoby Voldemaras pracował nad jakimś dziełem naukowym, nie odpowiadają rzeczywistości. Voldemaras zajęty jest obecnie wyłącznie swą sprawą w sądzie wojskowym.

P i e r w s z e p o s i e d z z e n i e n o w e j k o w i e ŋ s k i e j R a d y M i e j s k i e j . Jak podaje prasa kowieńska, na 2 lipca Min.Spr.Wewn. wyznaczył pierwsze posiedzenie nowej Kowieńskiej Rady Miejskiej. Posiedzenie to będzie miało charakter uroczysty. Udział w nim wezmą również minister Spraw Wewn. oraz Dyrektor Departamentu Samorządowego.

Z n o s z e n i e d r e w n i a n y c h d o m ó w w K o w n i e . Jak podaje prasa kowieńska, Departament samorządowy, dążąc do rozbudowania Kowna murowanego, nakazał znieść wszystkie drewniane domy w dzielnicy Karmelity i dookoła zamku na Starem Mieście. W miejsce zniesionych drewnianych domów stana murowane.

I n s p e k c j a o d d z i a ł ó w p a r t j i "t a u t i n i n k ó w" n a p r o w i n c j i . Jak podaje "Rytas", /Nr.138/, nowy Sekretarz Generalny partji "tautininków" i znany publicysta litewski p.Marius-Rastenis rozpoczął inspekcję oddziałów partji "tautininków" na prowincji. Odbił on już podróże do Szawel, Marjampola i t.d., zapoznając się z działalnością oddziałów i informując je o wytycznych polityki "tautininków". P.Marius-Rastenis ma, jak twierdzi "Rytas" wiele pracy z "czystką" oddziałów partji na prowincji.

VIII. Z ŻYCIA LITWINÓW WILEŃSKICH.

K r o n i k a .

Wiec akademików - Litwinów w Wilnie w sprawie polityki wileńskiej Kurji Metropolitanej. Dnia 17 czerwca r.b. odbył się w Wilnie wiec akademików Litwinów, na którym na podstawie istniejących dokumentów, - jak podaje "Rytas Nr.138 z dn.23.VI r.b. - skonstatowano: 1. że w mieszanej archidiecezji arcybiskup dla sprawowania rządów nad katolikami - Litwinami stworzył aparat administracyjny jedynie z księży Polaków i to nacjonalistycznych filarów polskich ustosunkowanych jak najbardziej zdecydowanie względem Litwinów. Ani w sądzie metropolitalnym, ani też w Kurji niema ani jednego Litwina. 2. W parafjach, gdzie zamieszkuje znaczna większość Litwinów wprowadzono połowę nabożeństwa w języku polskim /Święciany, Hoduciszku, Wasiuny/. 3. Że zmusza księży wyłącznie litewskich parafjach do wprowadzania nabożeństw polskich tam, gdzie zaledwie kilka rodzin mówi po polsku, a cała ludność rozumie po litewsku /Daugieliszki, Twerecz, Kołtyniany, Marcinkańce, Rotnica, Olkieni, Dukszy/, a znacznej części Litwinów całkiem nie daje nabożeństw/Osowo, Butrymańce, Woronowo, Hermaniszki, Łazduny/, jak również nie uwzględnia energicznego domagania się nabożeństw litewskich /Gierwiaty, Raduń/. 4. Że na parafie mieszane, w których powstają z winy spolonizowanych osób bójk, rzuca interdykt, przyczem interdykt dotyczy jedynie Litwinów, jak to ma miejsce w Gierwiatach, gdzie ksiądz Malinowski śpiewa z Polakami. 5. Że przenosi proboszczów wikarych Litwinów, którzy się poświęcili szerzeniu oświaty i moralności do parafij białoruskich, zmuszając w ten sposób do polonizowania ludności /np. Woronowicz w Dubrowie, Nikodem Budziłko w Konstantynowie, Daniel Bujwis w Miadziole, Kazimierz Geczys w Dalekiem, Adolf Gruodis w Sieniawiczach, Aleksander Michajło w Słobódce, Nikodem Pakalka w Landwarowie, Jan Wienażyndis w Olanach i t.d./ 6. Że proboszczom Litwinom w parafjach litewskich daje do pomocy wikarych Polaków /Bazewicz w Hoduciszkach, Czesław Sztejn w Święcianach/. 7. Że bardziej czynni księża-Litwini zostali wysiedleni, lub są wysiedlani, a Kurja się za nimi nie wstawia/Simaszys z Dukszt, Michajło z Kołtynian, Jakowanis z Gierwiat, Karwelis z Olkienik, obecnie w parafji Pelessa i Wasiuny/. 8. Że w dn.5 października 1927 r. w związku z retorsjami siedziało w więzieniu 14 niewinnych księży-Litwinów, a Kurja się za nimi nie ujęła, ks.szembelana J.Olszańskiego, który brał udział w wiecu zwołanym w sali miejskiej w Wilnie dla aprobaty retorsyj, jako członek prezydium w wiecu nie potępiła, a o fakcie retorsyj w urzędowej swej gazecie "Wiadomości archidiecezjalne i wileńskie" nawet nie wspomniała. 9. Że księża-Litwinów przeznaczają do grupy "przenoszonych" a za popieranie szkół litewskich przenosi kurja do parafij białoruskich /np. ks.Michajło/. 10. Że wysłuchuje delegacji polskich, składających się z 2-3 osób, a delegacji litewskich złożonych z 12 ludzi z prośbą potwierdzonej mnóstwem podpisów nie przyjmuje, odrzuca prośby, wymyśla od durniów i trzaska drzwiami /delegacja z Gierwiat, obraza p.K.Staszysa, prezesa Tymczasowego Komitetu Litwinów Wileńskich/. 11. Na pisma Tymcz.Kom.Litw.Wil. odpowiada się w imieniu arcybiskupa tonem niedopuszczalnym z jednoczesnem rozmijaniem się z prawdą /np. pismo kanclerza Kurji ks.Adama Sawickiego do Tym.Kom.Litw.Wil. z 15 stycznia 1930 r. za Nr.992/. 12. Arcybiskup Jałbrzykowski, nie przestrzegając tradycji krajowych odczytał w dniu swego ingresu bullę Ojca Sw. jedynie w języku polskim, uchybiając w ten sposób Litwinom, mimo że ci ostatni z należąca czią arcybiskupa przyjęli. Poprzednicy arcybiskupa zawsze odczytywali bullę w również w języku litewskim /biskup Ropp, biskup Matulewicz/. 13. Wykłady religji w szkołach o kompletach litewskich powierzyła Kurja księżom-Polakom, nie umiejącym po litewsku. W ten sposób lekcje religji użyto za środek do polonizowania Litwinów /w Duksztach ks.Stupkiewicz, w Święcianach ks.Sztejn, w Twereczu ks.Przyjałgowski/. Księżom Litwinom natomiast nakazuje się wyklądać religję po polsku. 14. Kościół staje się środkiem polonizowania Litwinów /w Hoduciszkach ks.Bazewicz, w Święcianach ks.Sztejn i t.d./. 15. Arcybiskup nie zwraca żadnej uwagi na księży-Polaków, którzy oczerniają Litwinów /Szczemirski w Raduniu, Sztejn

w Święcianach, Malinowski w Gierwiatach/. 16. Ze Polakom pozwala tworzyć oddzielne parafje w danej parafji, mimo, że o kilometr znajduje się kościół parafjalny /np.w Duksztach/. Litwinom zaś nie pozwala tworzyć parafij jedynie dlatego, że nie zgadzają się oni na proponowane nabożeństwa polskie. 17. Organizowanie młodzieży katolickiej powierza się wyłącznie księżom- Polakom, a zebrane na ten cel środki oddaje się polskim organizacjom endeckim, na kolportaż ich agitacyjnej literatury /broszury Obsta/, podczas, gdy żadna litewska organizacja pieniędzy tych nie otrzymuje. 18. Arcybiskup odrzuca bez odwołania się do konferencji biskupów polskich i pomimo postanowień konkordatu prośby delegacji Litwinów-katolików w sprawie ograniczania litewskich praw językowych w kościołach /Gierwiaty, Rudnia, Wasiuny/. 19. Arcybiskup swe postanowienia komunikuje Litwinom-katolikom za pośrednictwem policji., czego się dotychczas w Wileńszczyźnie nie praktykowało /np. proboszczowi w Wasiunach policjant arcybiskup odprawiać połowiczne nabożeństwa za pośrednictwem komendanta policji./.

Akademicy-litwini po rozważeniu powyższej sytuacji uchwalili jednogłośnie następującą rezolucję: 1. Akademicy wyrażają publiczny protest przeciwko arcybiskupowi Jakubrzykowskiemu i władzom archidiecezjalnym z powodu ograniczania językowych praw litewskich. 2. Wyrażają współczucie księżom-Litwinom, którzy niewinnie ucierpieli, jak również krzywdzonym parafjanom i rodzicom polonizowanych dzieci. 3. Wzywają szeroki ogół litewski do niebojkotowania narażenie endeckiego kleru, lecz do zdecydowanej walki drogą posyłania delegacji do wyższych władz kościelnych i protestów publicznych. 4. Domagają się: a/ przywrócenia w parafjach litewskich przynajmniej pierwotnego porządku nabożeństw, b/ nieprzenoszenia księży-Litwinów do parafij białoruskich i polskich oraz przeniesienia z powrotem księży Litwinów do parafij litewskich, z których zmuszeni byli wyjechać, c/ wystosowywania rozporządzeń Kurji do parafij litewskich i mieszanych również w języku litewskim, d/ do przyjęcia w skład Kurji i sądu metropolitalnego również księży-Litwinów, e/ zakazu politykującym sferom Kurji uprawiania pod płaszczykiem Akcji Katolickiej polskiej agitacji endeckiej i gnębienia litewskich potrzeb kulturalnych, f/ liczenia się z litewskimi delegacjami, zaspakajania ich słusznym żądan i udzielenia obrażonym satysfakcji /parafjanie gierwiadczy, hoduciscy, prezes Tymcz. Kom. Litw. Wil. p. Staszys/ g/ wyznaczania do szkół rządowych w miejscowościach litewskich na prefektów i wizytatorów lekcji religji księży Litwinów.

-----ooooo0§0ooooo-----

